

<https://osvitoria.media/experience/zrobit-chatgpt-svoyim-asystentom-yak-uchytelyu-vykorystovuvaty-shtuchnyj-intelekt-dlya-urokiv/>.

3. Шашкова М. Цифрова трансформація під час війни – Ексклюзивне інтерв'ю з міністром Михайлом Федоровим [Електронний ресурс]. Kyiv Post. 2023. URL: <https://www.kyivpost.com/uk/post/16239>.

Нестерчук Катерина Миколаївна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
факультет іноземних мов,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Науковий керівник:
Лановик Мар'яна Богданівна,
доктор філологічних наук,
професор кафедри української та зарубіжної
літератур та методик їх навчання,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

ТЕКСТОВІ ЛАКУНИ У ХУДОЖНІХ ТВОРАХ ЯК ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЛІТЕРАТУРНОГО АНАЛІЗУ

Сьогодні актуальною літературознавчою проблемою є явище текстових лакун у художніх творах. Це пов'язано із тенденціями щодо модифікації літературного канону, зокрема принципу завершеності творів, що спричинило виникнення нових підходів до рецепції їхнього змісту та значимість і популярність таких неklasичних термінів, як «non-finito», «відкритий твір», «місця недоокреслення», «текстові лакуни» тощо.

Оскільки серед завдань літературознавчих курсів у вищій школі є філологічний аналіз літературних явищ, то вбачаємо дидактичний потенціал у дослідженні на практичних заняттях сучасних проблем літературознавства, а зокрема текстових лакун у творах української та зарубіжної літератури, що й зумовлює актуальність обраної теми.

Мета розвідки полягає в окресленні незавершеності художніх творів як літературознавчої проблеми та розробці методичних рекомендацій щодо

аналізу студентами-філологами літературних надбань, які втілюють риси non-finito: містять лакуни в тексті, мають відкриту форму тощо.

Дослідження феномена незавершеності художніх творів висвітлено у працях Олександри Вісич («Естетика non-finito в творчості Лесі Українки»), Стефанії д'Агата д'Отаві («Структура non-finito в поезії Вільяма Блейка»), Василя Костюка («Поетика фрагменту і художня цілісність твору»), Умберто Еко («Поетика відкритого тексту», «Роль читача. Дослідження з семіотики текстів») та інших.

Безперечно, що рецепція і «прочитання твору певною мірою визначається його будовою, усталеним способом впорядкування мовних одиниць у тексті, формальними показниками» [5, с. 43].

На думку Р. Інгардена, причина цього полягає в тому, що твір художньої літератури не є конкретним (чи майже конкретним) об'єктом естетичного сприйняття, а є лише кістяк, який у низці відносин доповнюється чи заповнюється читачем; у деяких випадках піддається також змінам чи спотворенням. Саме те ціле, в якому авторський задум постає як вже доповнений і змінений читачем у процесі читання, Інгарден називає конкретизацією, що є результатом взаємодії двох різних чинників: власне твору та його читача, особливо активної та креативної діяльності останнього, що проявляється у процесі читання. Таким чином, «сам твір словесного мистецтва, на відміну від його конкретизації, є твором схематичним. Це означає, що деякі із його планів, особливо план представлених предметів і план образів, включають «місця недоокреслення». У конкретизаціях вони частково усуваються. Конкретизація літературного твору сама ще схематична, але, якщо можна так висловитися, менше, ніж відповідний твір» [4, с. 142].

Узагалі, «місця недоокреслення», що теж є механізмом non-finito літературного твору, зумовлюють «наявність спільних прийомів та методів, зокрема: інтертекстуальність, усічення, мінус-прийом, домінанта внутрішнього конфлікту над зовнішнім, відкрита структура, що виявлена на композиційному, комунікативному та метафоричному рівнях, інтерпретаційний потенціал тощо»

[3, с. 36]. Щодо родо-жанрової специфіки, на нашу думку, зазначені риси найкраще втілюються у драматичних творах. Адже «у драмі наявні численні змістові лакуни, фрагментарність персонажів, часова та просторова невизначеність, що ускладнюють чітке розуміння підтекстів і є викликом для читацького горизонту очікування» [3, с. 102].

Оскільки помежів'я XIX-XX ст. вважається періодом докорінних змін у драматургії, творення нових форм і засобів, що кардинально відрізняються від театральних канонів античності і класицизму, то вважаємо, що показовою п'єсою є поставлена на сцені паризького театру в 1953 році драма Семюеля Беккета «Чекаючи на Годо», особливостями якої є руйнування канонів побудови драматичного твору, наявність текстових лакун і відсутність традиційного завершення.

У п'єсі «Чекаючи на Годо» ірландський драматург «змінює традиційну уяву про поняття «драми» взагалі та вносить у літературознавство такий термін як «антидрама», яка характеризується відсутністю інформації щодо часово-просторових характеристик, наявністю численних кліше у діалогах та неможливістю розуміння дійових осіб чи то читачем, чи то глядачем, адже не має чіткого тлумачення поведінки персонажів. Трансформували деякі положення з філософії екзистенціалізму та нехтуючи непорушними театральними канонами, Беккет намагався через абсурдний світ драми показати ірраціональну сучасність» [1, с. 119].

Таким чином, вбачаємо доцільність у дослідженні на практичних заняттях із літературознавчих дисциплін проблеми текстових лакун у драматичних творах на матеріалі зазначеної вище п'єси Семюеля Беккета, наприклад, дискутуючи щодо:

- 1) невизначеності часового і просторового модусів драми;
- 2) інтерпретації незавершених діалогів Володіміра й Естрагона;
- 3) недоокреслення персонажа п'єси на ім'я Годо;
- 4) використання прийому неспівпадіння слова і жесту в п'єсі [2];
- 5) можливості конкретизації драми «Чекаючи на Годо» загалом тощо.